

Civilization Boundaries
Цивилизационни граници

„ЕКСПАНЗИЯТА“ НА КОРПУСА НА МИРА В ЦЕНТРАЛНА И ИЗТОЧНА ЕВРОПА СЛЕД КРАЯ НА СТУДЕНАТА ВОЙНА

Симона Самуилова

Институт за исторически изследвания – БАН

Резюме. В статията се изследва дейността на Корпуса на мира в Централна и Източна Европа след края на Студената война въз основа на архивни документи.

След като в продължение на 30 години организацията развива доброволчески програми в Азия, Африка и Латинска Америка, в началото на 90-те години тя получава историческия шанс да разшири дейността си в страните от бившия Източен блок и да спомогне за засилване на американското влияние в региона. Историческата реконструкция на дейността на Корпуса на мира в отделните държави дава възможност за очертаване на главните цели на доброволческите програми и за определяне на ефективността им като „инструмент“ на американската „мека сила“.

Ключови думи: Корпус на мира; „мека сила“; Източна Европа; Централна Европа

Корпусът на мира е федералната агенция – емблема на американската помощ за чужди държави. Организацията е създадена през Студената война (1961), когато външната политика на САЩ е подчинена на концепцията за „сдържането на комунизма“. Стратегията цели възпиране на разрастването на комунистическата идеология в глобален мащаб и „спечелване на сърцата и умовете на хората“ по света чрез широк набор от инструменти на „твърдата“ и „меката сила“⁽¹⁾. Програмите за оказване на помощ на чужди държави на Държавния департамент се превръщат в съществен елемент на американската „мека сила“, създадени за привличане на нови съюзници сред неутралните държави от бившите европейски колонии.

След като в продължение на 30 години Корпусът на мира развива доброволчески програми в Азия, Африка и Латинска Америка, в началото на 90-те години Агенцията получава историческата възможност да разшири дейността си в страните от бившия Източен блок и да спомогне за увеличаване на американското влияние в региона. Това е голямо предизвикателство за доброволческата служба, която, макар и да се е превърнала в символ за оказване на по-

мощ на чужди държави, не е сред най-големите бенефициенти на финансови постъпления от страна на федералното правителство²⁾.

В статията се прави историческа реконструкция на „експанзията“ на Корпуса на мира в Централна и Източна Европа след рухването на комунизма, посочват се трудностите и постиженията на програмите в региона. Изборът на темата е обусловен от липсата на научни изследвания за дейността на Корпуса на мира в източната половина на европейския континент от началото на 90-те години на XX век до закриването на програмите, за разлика от подробно проучената история на организацията в Азия, Африка и Латинска Америка. Историческата реконструкция на дейността на доброволците, осъществена на базата на изследване и анализ на архивни документи от периода 1989 – 2013 г., позволява очертаване на главните цели на програмите и определяне на ефективността им като „инструмент“ на американската „мека сила“.

В началото на 90-те години Корпусът на мира е изправен пред многобройни предизвикателства. Те са провокирани както от необходимостта от постоянна адаптация към променящите се нужди и търсения на развиващите се държави, така също и от политическите промени в края на 1989 г. в източната половина на европейския континент. Отварянето на Източна Европа към Запада сред рухването на комунизма дава възможност на Корпуса на мира да навлезе в един регион, до който организацията не е имала достъп. Решението на ръководството ѝ, в лицето на директора Пол Ковърдейл, да се включат бившите съветски сателити в доброволческите програми, предизвиква критики и опасения сред представители на държавната администрация и бивши доброволци, описани в доклад до Конгреса от 1990 г. В него се посочва, че „някои от съществуващите програми на Корпуса на мира в Африка, Азия и Латинска Америка претърпяха реални бюджетни съкращения, други получиха увеличения на бюджета, но те не се усетиха заради инфлацията. Агенцията трябва да гарантира, че ограничените ресурси, разпределени към съществуващите държави, не се пренасочват в подкрепа на включването на нови страни“⁽³⁾. За Пол Ковърдейл обаче „Корпусът на мира не може да отхвърли нито едно искане за помощ“, тъй като „не трябва да има никакви политически, икономически или географски граници пред мисията за мир между хората“⁽⁴⁾. Неговата гледна точка е в пълно съзвучие с американските външнополитически цели. Рухването на „желязната завеса“ предоставя на САЩ историческата възможност за засилване на американското влияние в държавите от бившия Източен блок. Тяхната демократизация се превръща в основен приоритет на американската външна политика в края на 80-те – началото на 90-те години на XX век. Вашингтон решава да използва програмите на публичната си дипломация като инструмент за оказване на влияние върху политическото и икономическото развитие на региона. В края на ноември 1989 г. е приет „Закон за подпомагане на източноевропейските демокрации“⁽⁵⁾, който постановява отделяне на фи-

нансова подкрепа за демократичното преобразуване на бившите социалистически държави. Съгласно закона SEED на Корпуса на мира се отпускат 6 млн. долара през 1989 г. за въвеждане на доброволческите програми в региона. Последните са съставени след консултации с приемащите страни и в съгласие с Държавния департамент, отговорен за цялостната координация на американската помощ за Централна и Източна Европа.

През януари 1990 г. Ковърдейл обявява, че ще изпрати първите американски доброволци в Полша и Унгария, които се очаква да пристигнат през месец юни същата година за тримесечно обучение. През февруари федералното правителство подписва официални споразумения с двете централноевропейски държави, които се превръщат в 100-тната и съответно 101-вата страна, приели дейността на Корпуса на мира на своя територия⁶⁾. Между 1990 и 1993 г. доброволческата организация създава 18 програми в държавите от бившия Източен блок, включително и в Русия⁷⁾. Едновременно с тях Корпусът на мира ръководи 20 нови програми в Африка, Азия и Латинска Америка, което представлява най-голямото разрастване на организацията от създаването ѝ в началото на 60-те години на XX век. Нарастването на програмите обаче не е съпроводено от съществено увеличение на бюджета на организацията. Това заедно с бързото пренасочване на доброволческата помощ като незабавна реакция на демократичните промени и на призивите за оказване на подкрепа на Източна Европа, отправени от Джордж Буш-старши в края на 1989 г., оказва неблагоприятно въздействие върху качеството на първоначалните дейности на КМ в региона. В доклад на Сметната палата на САЩ от 1994 г. се посочва, че организацията е пренебрегнала обичайните си процедури по планиране, въвеждане и осъществяване на програмите и подготовката на доброволците⁸⁾. В резултат на това според Сметната палата работата на Агенцията се сблъсква със сериозни трудности, които ограничават ефективността на програмите в държавите от бившия Източен блок. Според заключението на доклада голяма част от дейностите не са добре планирани, доброволците не са получили достатъчно насоки, подкрепа и внимателно подбрани задачи, вследствие на което Корпусът на мира страда от сериозно текучество на служители, липса на квалифицирани кадри, които да са запознати с културата и езика на региона, както и от голям брой преждевременно завърнали се в САЩ доброволци. Като краен резултат е посочено, че програмното влияние на КМ в страните от бившия Източен блок е нарушено⁹⁾. За преодоляване на трудното начало Държавният департамент решава да отпусне допълнително финансиране, насочено към набиране на квалифицирани консултанти, които да спомогнат за подобряване на действащите програми.

Както навсякъде, където развива програмите си от 1961 г. насетне, Корпусът на мира създава специфична стратегия за помощта си „за развитие“ на Централна и Източна Европа, която се различава от програмите на организа-

цията в останалите части на света. Тя идентифицира и адресира областите, в които доброволците могат да окажат най-голямо въздействие за процеса на демократизация и за „привличане“ на бившите съветски сателити към Запада. След посещения на служителите му в отделните страни за запознаване с техните най-неотложни нужди Корпусът на мира определя 3 основни програмни области за оказване на помощ: образование, програма за развитие на малкия бизнес и екология.

Образованието е първият и най-голям програмен сектор, който подпомага „експанзията“⁽¹⁰⁾ на английския език в бившите съветски сателити. В него участват около 40 % от общия брой доброволци⁽¹¹⁾. Те осъществяват една от най-популярните и търсени инициативи на Корпуса на мира по целия свят, а именно „преподаване на английски като чужд език“. Програмата е насочена към подобряване на дългосрочната ефективност на обучението по английски чрез постигане на няколко основни цели: повишаване на цялостното ниво на владеене на чуждия език сред ученици, студенти и учители; преодоляване на „критичния недостиг на преподаватели“ по английски език в региона; повишаване на межкултурната осведоменост на младите хора за американската култура и народ; повишаване на знанията им за демокрацията.

По време на опознавателните обиколки на служителите на доброволческата организация в Централна и Източна Европа навсякъде е заявена силна необходимост от англоговорящи професионалисти и експерти. С отказа от преподаване на руски като първи чужд език обучението по английски става главен приоритет във всички бивши съветски сателити наред с желанието им за промяна на остарелите методи на преподаване и за въвеждане на съвременни технологии и материали в училищата. За постигането на тези цели е нужно преодоляване на 45-годишната изолация от Запада и на липсата на достатъчно квалифицирани преподаватели по английски език в градовете, и най-вече в малките населени места. По тази причина първите групи доброволци на Корпуса на мира в Централна и Източна Европа, които наброяват средно между 20 – 25 души за всяка отделна страна, са преподаватели по английски език и образователни специалисти. Те работят в тясна връзка с местните министерства на образованието за развиване на методи на преподаване и осъвременяване на учебните програми по английски език. Една част от доброволците са назначени в колежи и университети в по-големите градове, друга част са изпратени в по-малките градове и селски райони, които страдат от най-голям недостиг на учители по английски език. В специализираното образование за подготовка на учители доброволците преподават методология на работа, контролират практическото обучение и създават допълнителни курсове за обогатяване на знанията на бъдещите преподаватели. Тъй като английският е езикът на международния бизнес и търговия, доброволците разработват образователни курсове, създадени да посрещнат специфичните нужди на

предприемачите и на представителите на държавната администрация с оглед увеличаване на контактите им с международната общност. Много доброволци участват в създаването и провеждането на вторични проекти извън основната си преподавателска дейност, като развиване на програми за студентски или ученически обмен, изнасяне на лекции по американска култура и история, кръжоци по английски език, спортни мероприятия, формиране на театрални трупи, компютърни курсове, създаване на библиотеки и информационни ресурсни центрове за ученици и учители, организиране на различни мероприятия в местните общности, излъчване на радио или телевизионни програми на английски език, летни лагери и др.

Като един от най-добрите проекти в сектор образование за региона КМ посочва програмата си за специализация на медицински сестри и лекари от Чехия в САЩ¹²⁾, студентски обмен с европейски държави и разработване на програма по екология, интегрирана в националната учебна програма по английски език в страната. Създаването на Национален чешки театрален фестивал, в който вземат участие над хиляда талантиливи младежи от 70 училища през 1994 г., е определено като успешна инициатива на Корпуса на мира в Чехия¹³⁾. В Полша доброволците създават национален ученически форум по модел на ООН, който цели запознаване на младите полски ученици с демокрацията¹⁴⁾. След успешното провеждане на първата конференция с повече от 300 участници от 70 училища, КМ решава да организира серия от подобни конференции в цялата страна, в които се включват ученици от пет държави. В Румъния доброволците инициират създаването на учебни програми с интензивно преподаване на английски език. През 1996 г. 31 доброволци от Корпуса на мира преподават на повече от 5700 ученици в 33 средни училища в страната¹⁵⁾. Като много успешна дейност, осъществена в сътрудничество със Световната младежка мрежа и фондация „Сорос“, корпусът определя програмите си за разпространение на книги на английски език и компютърно оборудване в румънските училища. Чрез доброволците от КМ в Румъния през 90-те години са раздадени над 30 хиляди книги в училища и университети из цялата страна. В Словакия като успешна инициатива за 1996 г. Корпусът на мира посочва създаването на англоезична библиотека в местно училище¹⁶⁾. Пак там между 1994 – 1996 г. около 200 учители по английски език и 850 ученици участват в програмите на КМ, които спомагат за подобряване на комуникативните и преподавателските умения по английски език в страната. В България през 1996 г. доброволците от Корпуса на мира преподават английски език на повече от 3 хиляди ученици от 18 училища¹⁷⁾. Те също така създават кръжоци по английски език за ученици, на които се прожектират филми, провеждат се дискусии и се канят лектори. Доброволците спомагат за увеличаване на знанието на учениците за американското общество и култура чрез класни и извънкласни дейности. През 1996 г. в страната са създадени 12 училищни ресурсни инфор-

мационни центъра. През 1997 г. 29 доброволци преподават английски език на повече от 4500 български ученици от 24 общности. Създадени са нови 14 ресурсни центъра. 19 български училища получават големи дарения от книги чрез дейността на доброволците¹⁸⁾. Между 1991 – 1999 г. доброволците от КМ преподават на повече от 6 хиляди български ученици от 38 общности. В установените ресурсни центрове са назначени доброволци, които допълнително спомагат за увеличаване на знанията на българските ученици за американското общество и култура. Над 16 хиляди книги са дарени на различни училища. Няколко доброволци подпомагат провеждането на годишен конкурс за писане на есе на английски език, финансиран от МОН и от Американския университет в Благоевград, в който участват 850 ученици. Проектът е определен като успешна инициатива в сектор образование с принос за подобряване на англоезичните умения на българските ученици.

Програмата за развитие на малък бизнес е втората по мащаб инициатива на КМ в Централна и Източна Европа, която цели преодоляване на липсата на квалифицирани кадри от областта на бизнеса и оказване на помощ на местните институции и частните предприемачи в приспособяването им към новата пазарна икономика. Задачите на доброволците от сектора включват осигуряване на техническа помощ на правителствата от региона в подготовката им на планове за икономическо развитие, идентифициране на инвестиционни нужди и възможности, създаване на програми за установяване и увеличаване на малкия и средния бизнес. Страните от ЦИЕ се обръщат към Корпуса на мира с искане за помощ за обучение на служители от държавната администрация от средното и висшето ниво за прилагане на западни управленски и бизнес експертизи и практики. Някои от доброволците са назначавани като консултанти на общинските власти за осигуряване на техническа помощ по финанси, други предоставят помощ в области като жилищно строителство, общинско управление, развитие на туризма, масова приватизация, инвестиционно банкиране, оценка на рискове, управление на ценни книжа и т.н.

Една от главните цели на програмата включва изграждане на мрежа от бизнес информационни центрове, създадени в сътрудничество с Агенцията за международно развитие, Департамента по търговията и Информационната агенция на САЩ. Съществуването им е базирано на концепцията, че хората, които започват да се занимават с бизнес, се нуждаят от лесен достъп до информация. Центровете осигуряват достъп до специализирана информация под формата на списания, книги, електронни ресурси. В тях се провеждат курсове, семинари, конференции и индивидуални консултации по бизнес право, търговски регулации, счетоводство, маркетинг, основни бизнес концепции, търговия, бизнес английски, развитие на комуникационни умения и т.н. Всички доброволци от сектора водят бизнес курсове или като основна, или като вторична задача. Те са назначавани към регионалните офиси на Агенция-

та за международно развитие, търговски камари, предприятия за осигуряване на техническа помощ, обучение по икономика и стартиране на малък бизнес. В Полша доброволец от Корпуса на мира помага за създаване на фондация „Помощ за помощниците“ за обучение на безработни по основни бизнес умения¹⁹⁾. В Словакия е създадена мрежа от 12 бизнес центъра, които работят в тясна връзка помежду си²⁰⁾. Доброволец от КМ е назначен в регионален център за консултиране в град Требишов в източната част на страната, известен с високото си ниво на безработица. Заедно със словашките си колеги той провежда семинар по счетоводство, насочен към безработни или работещи на непълна заетост. Програмите на Корпуса на мира в Полша са най-големите в региона благодарение на допълнителното финансиране, осигурявано в началото на 90-те от влиятелния американски филантроп от полски произход Едуард Писек²¹⁾. Там Корпусът на мира служи като главен изпълнител на консорциум за преход към свободно предприемачество (Free Enterprise Transition Consortium), открит през ноември 1992 г. Консорциумът предоставя възможности за обучение на местни партньорски организации, провежда семинари и конференции, създава първата библиотека по приватизация и малък бизнес. Пак там доброволци от Корпуса участват в проект на Световната банка за развитие на агробизнес със специален фокус върху хранително-вкусовата промишленост, който цели да спомогне за жизнеспособността и разширяването на икономиката в селските райони на страната.

В България към средата на 90-те години функционират 11 информационни бизнес центъра²²⁾. Те разполагат с компютърно оборудване и библиотечни колекции, които са достъпни за заинтересованите посетители. През 1994 г. в тях са обслужени повече от 600 души. През 1995 г. доброволците разработват 42 курса, множество семинари и презентации за бизнес практики, посетени от 1700 души. Повече от хиляда граждани и предприемачи получават финансова помощ или бизнес консултации през годината²³⁾. Между 1992 – 1997 г. програмите на центровете оказват помощ на повече от 5200 посетители²⁴⁾. В бизнес център в Стара Загора доброволците развиват счетоводна система за земеделски стопани, която трябва да служи като модел за посрещане на финансовите нужди на частни и държавни фирми от страната²⁵⁾. Бизнес център в Пловдив реализира обществен проект, предназначен да се бори срещу безработицата чрез предоставяне на възможности за стартиране на бизнес²⁶⁾.

Третият по мащаб програмен сектор на Корпуса на мира включва екологията. Програмите са насочени към подпомагане на фундаменталните екологични нужди на държавите от региона и преодоляване на натрупаните с течение на времето екологични проблеми чрез т.нар. grassroots подход (букв. от най-ниското ниво). Главният фокус на екологичната програма на КМ е да окаже помощ за повишаване на обществената осведоменост за екологичните проблеми, за укрепване на организационния капацитет на местните правителствени и неправителствени организации.

вители организации, както и за насърчаване на екологичното образование на всички нива. Доброволците помагат за развитие на екологични и образователни теми в училищата, включват се в усилията за защита на националните природни паркове, насърчават създаване на местни проекти за възстановяване на околната среда, събират информация за екологичните проблеми на региона, организират медийни екологични проекти, пишат професионални образователни материали. Някои работят като съветници по управление и опазване на околната среда в помощ на местните власти. Други са назначавани като консултанти на зараждащите се НПО за създаване на проекти, разработване на стратегически планове и обучение на квалифицирани кадри. Доброволци от КМ помагат на службите на националните паркове при планиране и създаване на проекти за биологично разнообразие, управление на малки природни територии, включване на нови практики за опазване на околната среда. Те работят за подобряване на ефективността на общинските власти, за по-ефективно управление на отпадъците, защита при наводнения, контрол на замърсяване, интензифициране на източници за подкрепа на екологични проекти, развиване на реалистични цели и програми за опазване на околната среда.

През есента на 1991 г. в Унгария и Полша пристигат първите групи от 7 – 13 американски доброволци еколози. Те работят с помощта на новосъздадения регионален център за околна среда за Централна и Източна Европа, който е със седалище в Будапеща²⁷). Центърът спомага за развитие на партньорски отношения между правителствени и неправителствени организации, както и за предоставяне на помощ за екологично управление. В Полша доброволец от Корпуса на мира помага за компютърно ограмотяване на служителите на Национален парк „Кампиноски“ в близост до Варшава²⁸). Пак там доброволците от сектора предоставят помощ на местните НПО и общинските власти за засилване на обществената осведоменост по въпросите на околната среда и подобряване на управлението и развитието на човешките ресурси. Техни проекти включват създаване на публикация, която насърчава обмена на информация и подобряване на екологичното образование, организиране на конференции за учители относно възможностите за екологично образование. В Чехия доброволци от КМ работят в едни от най-замърсените райони в страната за развиване на планове за възстановяване на природата. Експерти от областта помагат за развитие на екологично образование, връзки с обществеността, въвеждане на географско-информационна система (ГИС), създаване на информационни центрове. Един доброволец създава наръчник по екологични въпроси на английски език за чужденци. Друг пише екологичен план за възстановяване на околната среда, приет от регионалните власти в Северна Бохемия. В Словакия доброволците въвеждат иновативна екологична образователна програма, наречена FAST (Foundational Approaches in Science Teaching)²⁹). Тя е създадена в сътрудничество с Университета на Хавай и е

установена в 4 училища, които работят с Корпуса на мира. Насочена е към запознаване на 11 – 14-годишни ученици с базисни принципи по физика, биология, химия, метеорология и екология по интердисциплинарен начин. В Словакия доброволци от КМ разработват проекти за насърчаване на туризма и за навлизане на компютърните мрежи в словашките национални паркове. В сътрудничество с неправителствени организации от страната доброволец от Корпуса създава мобилен екологичен център, наречен „Екобус“, използван за пренасяне и популяризиране на принципите на екологичното образование в райони, които са отдалечени от екологичните ресурсни центрове.

В Румъния Корпусът на мира навлиза със специфична програма, насочена към оказване на помощ на местните власти за справяне със сериозния проблем на многобройните изоставени деца в страната вследствие на политиките на румънския диктатор Николае Чаушеску от 80-те години на века³⁰⁾. Основна цел на доброволческата дейност е интегриране на изоставените деца в румънското общество, подобряване на грижата и методите на терапия на сираците със специални нужди. В началото на 90-те години Корпусът на мира е единствената чуждестранна организация, която осигурява средносрочна помощ за изоставени деца и за служители от социалната сфера. През 1997 г. чрез доброволческата организация са раздадени като дарения повече от 5 хиляди книги в 34 сиропиталища в цялата страна³¹⁾. През 1993 г. в Румъния стартира програма за развитие на малкия бизнес, която, както и навсякъде другаде, е съсредоточена върху създаване на мрежа от бизнес консултативни центрове. В началото на новото хилядолетие постът на Корпуса на мира в Румъния ръководи програма за икономическо развитие на местните общности. През 2007 г. организацията решава да намали програмните сектори в страната от 4 на 1 с оглед съсредоточаване на работата върху обучението по английски език в селските райони, които до този момент не са имали достъп до образователни доброволчески дейности.

Поради бюджетни рестрикции Корпусът на мира закрива постовете си в Унгария и Чехия през 1997 г., декларирайки, че си тръгва „с гордост за приноса, който доброволците са направили за развитието на двете държави, и с увереност, че общностите, където са служили, могат да посрещнат адекватно своите нужди за развитие“⁴³²⁾. За този период повече от 220 доброволци служат в Чехия и повече от 350 в Унгария. В същото време, е взето решение да се открие „малка“ програма в Бивша югославска република Македония (сега Северна Македония), която се управлява първоначално от поста на КМ в България³³⁾. През 2000 г. Корпусът на мира обявява, че възнамерява да закрие още програми в региона като резултат от значителния напредък, постигнат от някои държави. До края на 2002 г. службата се оттегля от Полша, Словакия и трите балтийски страни. По данни на организацията за този период доброволците в полската държава са преподавали английски език

на повече от 74 хиляди ученици от 173 гимназии и на повече от 10 хиляди студенти от 31 различни колежа.

В България и Румъния дейността на доброволците продължава до 2012 г. (с окончателно изтегляне през 2013 г.). За малко повече от 20 години соколо 1100 доброволци от КМ служат в Румъния и около 1300 в България³⁴). Окончателните изследвания за влиянието на организацията в двете държави правят позитивни изводи за извършената дейност. Констатациите показват, че генералните цели на Корпуса – 1) „да помага на страните домакини с обучени доброволци“ и 2) „да помага на народите по света да опознаят американския народ“, са „до голяма степен постигнати“³⁵).

След рухването на „желязната завеса“ и на комунизма в Източна Европа бившите съветски сателити от региона се обръщат към Корпуса на мира с искане за оказване на помощ в процеса на трансформация към пазарна икономика и демокрация. В отговор на тези молби организацията изпраща хиляди доброволци, които спомагат за преодоляване на ограничените до този момент контакти между американци и източноевропейци, за установяване на връзки и за преодоляване на насадените през Студената война стереотипи, за задълбочаване на межкултурното разбирателство. За разлика от някои по-големи организации за развитие, като Агенцията за международно развитие или Световната банка, които създават програми и отделят ресурси на правителствена основа (government-to-government basis), дейностите на Корпуса на мира се осъществяват на принципа „от хората – за хората“ (people-to-people), който цели изграждане на доверие между доброволците и бенефициентите на помощ и на практика превръща службата в „лицето“ и символа на американската помощ за чужди държави..

Историческата реконструкция на програмите на Корпуса на мира в Централна и Източна Европа показва главните цели на доброволческите програми по отношение на страните от бившия Източен блок след края на Студената война. Те се състоят в популяризиране и превръщане на английския в първи чужд език за младите хора, в създаване на мрежа от информационни ресурсни центрове. „Меката сила“ на САЩ, осъществявана чрез дейността на доброволците, спомага за увеличаване на американското влияние в ЦИЕ чрез едни от най-силните оръжия на съвременния свят, а именно образование и информация.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Терминът е въведен за първи път от американския политолог Joseph S. Nye, (1991) „Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. Basic Books”. Според него успешните държави се нуждаят едновременно от твърда (hard power) и мека сила (soft power). Под първата се разбира съвкупността от политическа, икономическа и военна мощ, а под втората – способността за принуждаване или привличане на другите чрез редица невоенни фактори (образование, култура и т.н.) .

2. През 1989 г. бюджетът на Корпуса на мира е 153.5 млн. долара (United States Peace Corps Congressional Presentation, Fiscal Year 1991, p. 9.). В същото време Агенцията за международно развитие разполага с годишен бюджет, който се измерва в млрд. долари.
3. Peace Corps Office of Inspector General (1990), Semiannual Report to Congress, Oct. 30, p. 4.
4. Ibid.
5. Public Law 101 – 179, Nov. 28, 1989 Support for East European Democracy (SEED) Act of 1989.
6. Хронология на споразуменията: Унгария (14. 02. 1990), Полша (23.02. 1990), Чехословакия (25. 06. 1990), България (27. 09.1990), Румъния (24. 02.1992): Treaty Series: Cumulative Index (2007), Vol. 42, United Nations Publications.
7. Peace Corps (1994), New Programs in Former Eastern Bloc Countries Should Be Strengthened. United States General Accounting Office, Washington D.C. December 19, p. 2.
8. Ibid., p. 4.
9. Ibid.
10. Eastern Europe. Status of U.S. Assistance Efforts: Report to the Chairmen, Committee on Foreign Relations, U.S. Senate, and Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, United States General Accounting Office (1991), pp. 39 – 40.
11. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1995, p. 29.
12. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1996, p. 119.
13. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1995, p. 158.
14. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1996, p. 131.
15. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1996, p. 133.
16. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1996, p. 136.
17. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1996, p. 118.
18. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1997, p. 134.
19. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1995, p. 172.
20. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1998, p. 154.
21. Proceedings: Eighty-Third Annual Convention of Rotary International. Rotary International 1992, p. 26
22. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1998, p. 131
23. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1995, pp. 153 – 154.
24. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1997, p. 133.
25. Ibid.
26. Ibid.

27. Peace Corps Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1999, p. 63
28. Peace Corps Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1995, p. 171.
29. Peace Corps Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1998, p. 155.
30. За повече информация: Sullivan, M.C. (2014) Orphaned by History: A Child Welfare Crisis in Romania, *World Affairs*, Vol. 176, No.6 (March/April), pp. 78 – 84.
31. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1997, p. 152.
32. Peace Corps, Congressional Budget Presentation, Fiscal Year 1997, p. 124
33. Ibid.
34. Peace Corps Bulgaria Host Country Impact Study. Peace Corps Office of Strategic Information, Research, And Planning (OSIRP).
35. Peace Corps Office of Strategic Information, Research and Planning. Host Country Impact Study Bulgaria. Final Report prepared by the Office of Strategic Information, Research and Planning: file:///D:/Peace_corps/PC_Bulgaria_Report.pdf; Peace Corps Office of Strategic Information, Research and Planning Host Country Impact Study Romania, Final Report prepared by the Office of Strategic Information, Research and Planning: file:///D:/Peace_corps/PC_Romania_Report.pdf

THE PEACE CORPS' „EXPANSION” INTO CENTRAL AND EASTERN EUROPE AFTER THE END OF THE COLD WAR

Abstract. The article examines the Peace Corps programs in Central and Eastern Europe after the end of the Cold War, based on archive documents. After developing volunteer programs in Asia, Africa and Latin America for 30 years, in the early 1990s, the Peace Corps received a historic chance to expand its activities in the countries of the former Eastern Bloc and help strengthen American influence in the region. The historical reconstruction of the organization's activities in the different countries makes it possible to outline the main goals of the Peace Corps and to determine its effectiveness as a “tool” of American “soft power”.

Keywords: Peace Corps; soft power; USA; Eastern Europe; Central Europe

✉ **Dr. Simona Samuilova, Assist. Prof.**

Institute for Historical Studies
Bulgarian Academy of Sciences
52, Shipchenski Prohod Blvd., bl. 17
1113 Sofia, Bulgaria
E-mail: samuilova@ihist.bas.bg